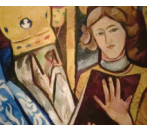

bulletin

3 2013

raad van kerken in nederland

Foto: Deel van een tegelplateau in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

bulletin

3 2013

Wat komt ...

Vraagtekens bij secularisatie	2
Het begint met buikpijn	3
Canada zet toon in Week van gebed	4
In andere talen zingen	5
Jongeren op zoek naar stageplek binnen de kerk	6

Wat spreekt ...

The Church. Towards a Common Vision	8
Jong en aanwezig in Busan	10

Wat raakt ...

Christenen in het Midden-Oosten	12
Getroffen door geweld in Egypte	14

Wat verbindt ...

Vrouwelijke ambtsdragers	16
Pastores hebben sleutel	17
Jonge sporen in de oecumene	18
Oecumene ter plaatse	19
Berichten	21
Column: Participatie als prikkel voor onszelf	22
Advertenties	23

Colofon

Raad van Kerken in Nederland

secretariaat	Kon. Wilhelminalaan 5 3818 HN Amersfoort
telefoon	033 4633844
alg. secretaris	ds. Klaas van der Kamp
e-mail	rvk@raadvankerken.nl
website	www.raadvankerken.nl

Oecumenisch Bulletin

eindredactie	Beppie van Laar, Raad van Kerken in Nederland, Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort; e-mail: rvk@raadvankerken.nl
medewerkers	Henk Baars, Kor Berghuis, Feije Duim, Jan Post Hospers, Klaas van der Kamp, Gert Landman, H.J. Messelink, Herman Paul, Henk Schoon, Femke Visser, Floris Visser
foto's	ChameleonsEye (pag. 13), Kor Berghuis (pag. 6), Gert Landman (pag. 5), Herman Paul, Femke Visser, Raad van Kerken
vorm omslag	Marijke Kamsma - bliksemzwart.nl

Bijdrage kosten

Ontvangers van het Oecumenisch Bulletin en de themanummers krijgen de vraag voorgelegd om een vrijwillige bijdrage over te maken ter bestrijding van de kosten. Bij dit nummer vindt u als lezer een brief met aangehechte acceptgirokaart. Er is een richtbedrag ingevuld. Als iedere ontvanger van de uitgave vijftien euro betaalt, zijn de kosten gedekt. Ervaringen uit het verleden leren dat een meerderheid spontaan betaalt en dat een klein deel bereid is extra te betalen, zodat daarmee de mensen die niet (kunnen) betalen deels gecompenseerd worden. Alle steun is van harte welkom. Wij danken u bij voorbaat voor uw bijdrage.

De Stichting Vrienden en de Raad van Kerken in Nederland zijn beide door de belastingdienst aangemerkt als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instellingen).

Advertenties

Het Oecumenisch Bulletin biedt beperkt ruimte voor advertenties van organisaties en kerkgenootschappen die dicht bij de Raad staan. Zij die interesse hebben, kunnen informatie opvragen bij de Raad van Kerken.

Wat komt ...

De Oecumenelezing 2014 gaat over secularisatie. Wekelijks krijgen twee kerkgebouwen in Nederland een andere bestemming. Op de foto de Broerenkerk in Zwolle, verbouwd als boekhandel, annex grand café en expositieruimte.

Vraagtekens bij secularisatie

Prof. dr. Herman Paul, verbonden als buitengewoon hoogleraar secularisatiestudies aan de Rijksuniversiteit Groningen en als universitair docent geschiedfilosofie en historiografie aan de Universiteit Leiden, is gevraagd om de Oecumenelezing 2014 te verzorgen op vrijdag 17 januari 2014 in de Geertekerk in Utrecht.

Herman Paul heeft enkele maanden geleden zijn inaugurele rede gehouden. Hij refereerde daarbij aan de Anglicaanse priester Ted Wickham, die in de jaren vijftig van de twintigste eeuw werkte onder de staalarbeiders in het Engelse Sheffield. Veel arbeiders waren het contact met de kerk kwijtgeraakt. Wickham was van mening dat de kerk zelf daar schuldig aan was. Zowel in woorden als in daden had de kerkelijke leiding zich van de werkende klasse vervreemd.

Herman Paul houdt enige distantie ten aanzien van deze analyse. Hij ziet het als een interpretatie die voortvloeit uit een procesgang, een meelevende houding van een betrokken geestelijke. Paul neemt een zelfde distantie in acht als hij kijkt naar de academici die hun visie op secularisatie als een soort a priori hanteren bij maatschappelijke analyses. Ze zetten bij voorbaat een bril op en gebruiken jargon waar je daarna als gelovige je naar hebt te voegen. Daarmee creëren de wetenschappers zich een eigen beeld van de werkelijkheid.

Prof. dr. Herman Paul

Wellicht is het wetenschappers eigen, want ook bij de vragen die Paul gesteld kreeg vanuit de Raad plaatste hij vraagtekens. In een mailwisseling refereerde het bureau van de Raad aan het beleidsplan, waarin secularisatie niet alleen als 'ontkerkelijking' wordt getypeerd, maar waarin ook positieve aanknopingspunten worden gezocht bij de groei aan mondigheid van mensen. 'Ik beloof niet dat ik met uw analyse van secularisatie als mondigheid zal instemmen, maar ik zou wel iets willen zeggen over de jarenvijftig-wortels van deze gedachte en over de ontwikkeling van deze positieve waardering van secularisatie sindsdien', zo antwoordde Paul.

De Raad van Kerken werkt op landelijk niveau samen met moslims en joden. Daarom worden er mensen uit deze godsdiensten gevraagd om als eerste een reactie te geven op de lezing die prof. dr. Herman Paul zal houden. Vanzelfsprekend krijgen ook andere bezoekers gelegenheid te reageren. Ds. Gert Landman, voorzitter van de projectgroep Vieren, zal het officiële deel afsluiten met een vesper die past bij het thema. Vervolgens is er een receptie, waarin bezoekers met elkaar op het nieuwe jaar kunnen klinken.

De Oecumenelezing vindt plaats in de Geertekerk in Utrecht op vrijdag 17 januari 2014, aanvang 15.00 uur. Toegang: € 10,00, studenten gratis. Betalen bij de ingang van de kerk. Opgeven via rvk@raadvankerken.nl of telefonisch 033 4633844.

Het begint met buikpijn

Als je de trein uitstapt in Den Haag en je een weg baant door het gebouw en gehamer op het Centraal Station ben je onverwacht snel bij De Boskant, een spiritueel centrum van de Rooms-Katholieke Kerk, waar je zomaar even kunt binnenwandelen, als je moe bent van het winkelen.

De Haagse Gemeenschap van Kerken hield er onlangs een bijeenkomst over hoe het is kerk te zijn in een stad, waar kerksluiting aan de orde van de dag is en je de vraag moet stellen hoelang allochtonen blijven participeren in georganiseerd geloof.

‘Ik werk hier nu tien, vijftien jaar’, zei een pastor, ‘en ik heb het aantal collegae van mij zien teruglopen van pakweg 45 naar 15.’ De zucht komt uit de tenen weg. En je merkt de verlegenheid uit het totaal aantal bezoekers van de bezinning; er is een kleine club getrouwen. Van de mensen die het kerkelijk bedrijf gaande houden heeft slechts een deel tijd vrij gemaakt voor zoiets luxueus als een bezinning en dan nog wel over een thema waar men toch al zoveel over nadenkt.

Deelnemers aan de bezinning, links Michiel Hardon, rechts ds. Margreet Klokke

De Gemeenschap van Kerken heeft een intelligente invalshoek gekozen voor de bijeenkomst: het gaat over persoonlijke bezieling. Want als de diverse bezoekers het ergens over eens zijn, dan is het wel over het besef

dat het maatschappelijk engagement en liturgische spiritualiteit altijd hebben te wortelen in een levensovertuiging die met de diepste bronnen van een mens te maken hebben.

Eén van de predikantes uit Den Haag vertelde dat bezieling toch altijd weer bij jezelf moet beginnen. Zij kreeg van haar coach ooit twee tips om ruimte te geven aan de inspiratie: het persoonlijk gebed en het fysieke gymmen. Het eerste geeft lucht aan de verhouding tot God, het tweede geeft lucht aan lijf en leden. Een rooms-katholieke spreker vertelde dat hij zich voedt met de klassieke regels van Benedictus. Het liefst spreekt hij de teksten uit in het Latijn. Dan verbindt de kracht van de traditie zich met de nostalgie van de ziel en krijgt een woord als ‘stabilitas’ een dieper anker dan wanneer je het alleen houdt op ‘evenwichtigheid’.

Er waren niet alleen pastores uit Den Haag, maar ook uit Amsterdam. Beide herkenden het besef dat er sprake is van een periode van transitie. De situatie van de kerken in Nederland verandert op een manier waarvoor geen blauwdruk te vinden is in het verleden. En dat maakt je als vrijgestelde professional soms onzeker. Een predikante vertelde dat ze naar een bijeenkomst ging waar jonge mensen bij wijze van experiment van ouderen de biecht afnamen. ‘Ik had er buikpijn van, omdat ik niet wist hoe het zou verlopen’, zei ze. ‘Zodra je buikpijn krijgt, weet je dat je goed zit’, reageerde een ander. ‘We weten dat God daar kan zijn op het moment dat we zelf moeten loslaten.’

Canada zet toon in Week van gebed

De liturgische teksten in de Week van gebed zijn opgesteld door de kerken in Canada. In de achterliggende jaren zijn er talloze Nederlanders naar het land geëmigreerd. Aan het materiaal is dat overigens niet af te lezen. Dat geeft vooral een eigentijdse indruk, waarin vooral het gesprek van de christenen met de inheemse bevolking doorklinkt.

Nederlandse kerken die gewend zijn om bij de viering in de Week van gebed voor de eenheid iets te laten doorklinken van het land dat de teksten heeft gemaakt, kunnen natuurlijk wel gebruik maken van het migranten-verleden waarin Nederland met Canada is verbonden. 'Toen er na de oorlog veel Nederlanders emigreerden naar Canada, hebben we ook onze kerkelijke verdeeldheid geëxporteerd: iedere Nederlandse richting kreeg een Canadese variant', schrijven Henk van Hout (RvK) en Willem Smouter (EA) ter introductie op het materiaal van de Week van gebed. Des te aardiger is het, dat we nu liturgisch materiaal terugkrijgen onder de noemer 'Is Christus dan verdeeld?'

Van de 35 miljoen inwoners in Canada spreken er 140.000 Nederlands. In totaal zijn er meer dan een miljoen Nederlanders naar Canada vertrokken. Dat gebeurde vooral na de beide wereldoorlogen. Ze vertrokken uit Rotterdam en ze meerden aan in de haven van Halifax. Er zijn in Canada nog altijd Nederlandstalige radiozenders, tijdschriften en bejaardenhuizen. De mensen die je er ontmoet lijden aan 'taalverlies' en creëren een mengeling van Nederlands en Engels. 'Ik heb drie grandchildren.' 'You can use mijn fiets.' Canada lijkt op de Verenigde Staten, maar heeft een extra scheutje Europees erfgoed vastgehouden. Geert Mak legt uit in zijn boek 'Reizen zonder John' dat Amerikanen steeds

nieuwe werelden zoeken, en als het oude niet meer voldoet, simpelweg verhuizen naar een andere plek. Er is bij hen altijd het verlangen naar nieuwe ontdekkingen, nieuwe grenzen. De Canadezen hebben geen trek naar het westen, maar een trek naar het noorden. Daar wordt het kouder; verschillende pioniers moesten op hun schreden terugkeren. Geert Mak: 'Hun verhalen zijn niet de verhalen van degenen die het maakten, maar van hen die de terugtocht overleefden na een gruwelijke ervaring – het noorden, de sneeuwstorm, de schipbreuk'. De Canadezen zijn gewend aan de teleurstelling.

Hylke Speerstra interviewde talloze emigranten over de hele wereld. Hij schreef er boeken over, onder meer het boek 'Het wrede paradijs', waarvan inmiddels al vijftien drukken zijn gemaakt. Hij laat zien hoezeer het de emigranten moeite kost om elders te integreren. Het afscheid had vaak iets van 'een levende begrafenis'. Zij die vertrokken, deden het in het besef, 'dat God mee emigreert'. Zij die thuisbleven hadden iets van: 'Als ik emigreer kan ik mijn ziel niet meenemen.' Speerstra sluit interviews over zijn boeken vaak af met de opmerking: 'We zouden kunnen leren van de mensen die uit onze kring emigreerden naar een ander land en hoeveel moeite het kostte te integreren. Dan leidt dat tot iets meer begrip voor mensen die als emigrant naar ons land komen.'

Het materiaal is te bestellen via het bestelformulier op de website van de Raad, of ook telefonisch via 033 4633844. Boekje € 0,80 (5 ex of meer 1 poster gratis, 50 ex. of meer € 0,70), poster € 1,00 per ex, gebedskaartjes per 100 € 5,00. Voor meer materiaal (waaronder kinderfolder en tienerfolder) en prijzen zie de website van de Raad: www.raadvankerken.nl

In andere talen zingen

De methodisten in het Verenigd Koninkrijk hebben onlangs een nieuwe zangbundel uitgebracht. Anders dan het nieuwe Nederlandse Liedboek beperkt men zich tot van oorsprong Engels repertoire. Hoe zit het met de internationale affiniteit van de Nederlandse uitgave? Gert Landman, voorzitter van de projectgroep Vieren, analyseert.

Het Liedboek kent vijf spirituals: Go down, Moses (Lied 168); All night, all day (249); Go, tell it on the mountain (484); Swing low, sweet chariot (757); en Nobody knows the trouble I've seen (915).

Er komen zes liederen uit Iona, dat Schotse eiland waar de Keltische geloofstraditie wordt beleefd: The Lord is my light (Psalm 27a); Holy, holy, holy (406b+c) en Lamb of God that take away (410); God to enfold you (zegenlied 426); Take, o take me as I am (833); en Night has fallen (257), een avondlied uit Malawi, via Iona hier terechtgekomen.

Uit het Franse Taizé zijn afkomstig: Bless the Lord, my soul (Ps. 103e), en een bekende canon is By the waters of Babylon (Psalm 137b)

De meeste liederen komen uit Amerikaanse bundels:

51b Create in me a clean heart
337 Down the mountain the river flows
428 Peace be with you
844 May we see Christ's loving face
875 Father, we love you
886 Abba, Father, let me be
888 Lift up your heads
891 Lord, I come to you
931 Don't build your house on a sandy land
937 When I'm feeling sad
940 Hide me now
1005 Christ, be our light

Het nieuwe Liedboek is een schatkamer aan zangvormen, in veel meer stijlen dan het vorige liedboek had. Het is ook internationaler geworden. Behalve dat er liederen vertaald zijn, overal vandaan, zijn er ook onvertaalde liederen opgenomen. Een lied waarvan het origineel heel bekend is, moet je niet willen vertalen. Of je drukt naast het Nederlands ook de originele tekst af.

De oogst aan anderstalige liederen is als volgt: 5 Franse liederen, 7 Duitse, 3 Spaanse, 1 Italiaanse, 1 Zuid-Afrikaanse; 15 liederen in het Latijn (uit Taizé, en klassieke canons); en maar liefst 26 Engelse liederen.

De komende Gebedsweek voor de eenheid, januari 2014, zijn we verbonden met Canada; dan is het misschien een idee om uit dit repertoire te putten.

De gemeente in De Bilt eert de Keltische traditie met een kruis

Jongeren op zoek naar stageplek binnen de kerk

Voor kerken en vrijwilligersorganisaties in en rond de kerken is de maatschappelijke stage een kans om jongeren te betrekken bij het werk. Het vraagt wel een investering, maar je krijgt er ook wat voor terug, aldus Kor Berghuis. Hij begeleidt een project rond Kerk en stage van de Raad van Kerken in Nederland.

Duizenden jongeren - in de leeftijd van 13 tot en met 16 jaar - hebben de afgelopen jaren vrijwilligerswerk gedaan bij vrijwilligersorganisaties in en rond de kerk. Ze assisteerden bij de kinderclub, versierden de kerk met bloemen, hielpen bij het organiseren van de rommelmarkt, gaven meerdere uitvoeringen van de kerstmusical, hielpen in de tuin, deden spelletjes met ouderen, brachten voedsel bijeen voor de Voedselbank en organiseerden een inzamelingsactie voor een diaconaal project. Veel van deze activiteiten zijn ook activiteiten waarin kerken op plaatselijk niveau in oecumenisch verband samenwerken.

Vanaf het schooljaar 2011/2012 is de maatschappelijke stage een apart vak in het voortgezet onderwijs. Dat gaat wellicht iets veranderen. Op het ogenblik wordt in de Tweede Kamer een voorstel besproken om de

'verplichting' eraf te halen. De verwachting is dat - ook als dit voorstel aangenomen wordt - ruim de helft van de scholen toch door zal gaan met de maatschappelijke stage. En dat ook in de toekomst nog ruim 100.000 leerlingen in het voortgezet onderwijs ieder jaar op zoek zijn naar een leuke stageplek in het vrijwilligerswerk. En waarom zou dat niet zijn bij één van de grootste vrijwilligersorganisaties in Nederland, de kerken?

Uit onderzoek van het Protestants Jeugdwerk Amsterdam naar de ervaringen van kerken die meegedaan hebben aan de maatschappelijke stage, blijkt dat ze positief zijn. Voor sommige organisaties zijn de nieuwe vrijwilligers onmisbaar of kan er door de hulp van de leerlingen toch meer voor mensen in nood worden gedaan. Voor andere organisaties levert het niet direct extra op, maar draagt het wel bij aan meer bekendheid. En daarnaast bijvoorbeeld vinden de ouderen op de ouderenmiddag het leuk om nieuwe gezichten te zien.

Een tip willen wij nog wel meegeven. Begin klein met de maatschappelijke stage en kijk wat behapbaar is. Leg verbindingen met de jeugdclub of met de catechesegroep of kies een lokaal of landelijk diaconaal project als activiteit. De landelijke Raad van Kerken geeft extra aandacht aan de mogelijkheden van de maatschappelijke stage. Wij houden u op de hoogte.

En ook nog gezellig ...

In het voorjaar verschijnt een speciaal themanummer over de maatschappelijke stage in de reeks Oecumenische Bezinning en op 1 april zal een slotconferentie plaatsvinden. Meer informatie is te vinden op de website van de Raad: www.raadvankerken.nl, in de gele balk bij 'Kerk en Stage'.

Wat spreekt ...

De orthodoxe kerk levert in toenemende mate een bijdrage aan het wereldwijde gesprek over de betekenis van de kerk. In Nederland zijn diverse orthodoxe kerken, waaronder de Syrisch-Orthodoxe Kerk. Op de foto: priester Samoil Dogan in de kerk in Glane.

The Church. Towards a Common Vision

Priester Henk Schoon, bestuurslid van het Oecumenisch Forum voor Katholiceit gaat in op het rapport 'The Church. Towards a Common Vision', een rapport dat deel uitmaakt van de stukken die in Busan zijn besproken.

Er is onlangs een nieuw rapport verschenen van de Wereldraad van Kerken. Ik dacht: wat schiet de kerk daar nu mee op? Later kreeg ik het boekje in handen waarin het rapport staat afgedrukt. Ik keek op de voorkant en las *The Church Towards a Common Vision*, Faith and Order paper No.214. Daar zijn wel heel veel documenten aan vooraf gegaan, was mijn volgende gedachte.

Toen ik eenmaal was begonnen met lezen, werd me duidelijk dat dit niet zomaar het zoveelste document was. En toen ik het rapport had uitgelezen, was het tot me doorgedrongen: hier ligt een rapport waarin samenkomt wat in vele decennia is bereikt aan overeenstemming over één van de belangrijkste vragen die er zijn te stellen aan de kerken.

Onophoudelijk aan het werk

Die vraag gaat alle gelovigen aan die Jezus navolgen. Want voor hen is bedoeld wat Jezus tot zijn Vader bidt in de avond vlak voor zijn sterven: 'dat zij allen één zijn' (Johannes 17:21). De vraag luidt: hoe kunnen de kerken in gedachte aan de woorden van Jezus hun scheiding overwinnen? Het rapport noemt het een urgente zaak om die gemeenschap (met een Grieks woord 'koinonia' genoemd) te bereiken. Waar scheiding en conflicten bestaan, moeten kerken actief en onophoudelijk aan het werk om die uit de weg te ruimen. De aanzet hiertoe moet altijd weer zijn dat mensen beseffen dat de Kerk zelf de eenheid is, waartoe zij is geroepen. Van de liefde die de kerk nastreeft, dat is de liefde waarmee God heel de wereld liefheeft, is zij zelf het teken. De Kerk participeert in het

plan van God om de wereld te transformeren naar eenheid en vrede. Het doel van de Kerk om instrument te zijn van Gods liefde, wordt zichtbaar in haar geloof, in de sacramenten die zij viert, inclusief de ambten, en in haar missie.

Met lijf en leden

Bij de uitvoering van Gods plan is een besef van urgentie nodig. Christenen dienen de maatschappij te analyseren, aan te tonen waar wereldse zaken indruisen tegen het plan van God, zo nodig van zich te laten horen, desnoods zichzelf in te zetten met lijf en leden, met gevaar van tegenwerking of geweld. Het rapport beschrijft de Kerk als een uitdaging of appel aan christenen.

Naast het besef van urgentie die het appel voor eenheid teweegbrengt, spreekt uit de teksten van het rapport een optimisme over de mogelijkheid die de kerk zelf in zich herbergt om de door God gewilde verandering tot stand te brengen. Dit maakt dat het lezen van het rapport vrolijk maakt. Als je al wat

hoe kunnen kerken hun scheiding overwinnen?

langer meeloopt in de kerk kun je wel eens moedeloos worden over de grote idealen, en de kleine resultaten, of de kleine schare. Maar degene die zo denkt, onderschat de mogelijkheid die de Kerk van zichzelf is in de verkondiging van het evangelie, in haar diaconie, in de viering van de liturgie, met name in de eucharistie en in de belijdenis van het

credo, en in haar ambt van toezicht (met een Grieks woord 'episkopè'). Het zijn deze elementen van de Kerk - het rapport noemt ze 'attributen' - die maken dat de Kerk één is, heilig, katholiek en apostolisch. De lokale kerk, hoe klein ook, of hoe verschillend ook van een ander, heeft met deze attributen alles in huis om geheel en al Kerk (met een hoofdletter) te zijn.

Bijna alles in het rapport is gebaseerd op Bijbelteksten. Soms is dat een citaat, maar meestal een verwijzing naar een tekst in het Nieuwe Testament. Wanneer daarin een tekst uit het Oude Testament wordt aangehaald, blijft dit veelal ongenoemd in het rapport. Het gevolg is dat in bepaalde para-

fen een tegenstelling gesuggereerd wordt tussen beide Testamenten die onnodig en onjuist doorwerkt in de tekst.

Bespreking gewenst

Door heel het rapport worden vragen gesteld over onderwerpen waarover nog verder gedacht en gesproken dient te worden. Die vragen zijn met opzet zó gesteld dat ze met elkaar in plaatselijke kerken en raden van kerken kunnen worden besproken. De bedoeling is dat er net als na het Lima-rapport over Doop, Eucharistie en Ambt in 1982 veel reacties zullen komen, tenminste genoeg om daarmee weer een volgende stap te kunnen zetten op de weg van de Kerk naar een gemeenschappelijke visie.

De Oud-Katholieke Kerk 'St. Agnes' geeft gezicht aan het dorp Egmond aan Zee

Om bespreking binnen lokale raden kerken, gemeenten en parochies mogelijk te maken, wordt het rapport in het Nederlands vertaald door dr. Ton van Eijk, voormalig voorzitter van de Raad. De vertaling zal in het voorjaar (februari/maart) op de website van de Raad worden geplaatst.

Jong en aanwezig in Busan

Femke Visser is een van de relatief jonge deelnemers die vanuit Nederland naar Busan zijn geweest. Zij vertelde van haar interesse om juist deze bijeenkomst te willen meemaken. 'Een unieke kans', zo vond ze.

Mijn betrokkenheid bij de oecumene is voortgekomen vanuit nieuwsgierigheid naar geloofsbelevingen en -opvattingen van christenen uit andere kerkelijke tradities. Die belangstelling ontstond al jong tijdens interkerkelijke zomerkampen waar ik als kind uit een gereformeerd gezin naar toe ging en erg van genoot.

In ontmoetingen met christenen uit andere kerkelijke denominaties ervaar ik niet zelden verbondenheid vanuit een gedeelde geloofsbasis waardoor kerkmuren en cultuurkloven worden gerelativeerd. Door deze ervaringen van wederzijdse (h)erkenning ben ik ontvankelijk geworden voor de rijkdom van de brede christelijke geloofstraditie. Een diepe overtuiging is gegroeid dat we anderen nodig hebben om te leren van Gods liefde voor de wereld en te ontdekken wat het betekent om volgelingen van Christus te zijn. Mijn eigen ervaring is dat dit niet altijd eenvoudig is vanwege de menselijke neiging dat wat vreemd is met wantrouwen te bekijken en te bekritisseren uit een angst voor zelfverlies.

Beweging van Gods geest

De oecumenische beweging zie ik als een beweging van Gods Geest waarin mensen met al hun capaciteiten en beperkingen participeren. Met name de afgelopen zeven jaar waarin ik betrokken ben geraakt bij de meer institutionele oecumene door verschillende (studie)programma's van de *World Communion of Reformed Churches* en de *Ecumenical Youth Council in Europe*, ben ik me steeds meer bewust geworden van het belang van dialoog en samenwerking tussen mensen van verschillende kerkgenootschap-

Femke Visser

pen wereldwijd. In onze globaliserende wereld is het nodig dat we verhalen horen van christenen uit andere delen van de wereld waardoor we ons durven laten raken, en dat we onze ervaringen als christenen in Nederland delen met broeders en zusters elders. Zo kunnen we als bewoners in onze eigen woonplaats en als leden van plaatselijke kerken tot een beter verstaan komen van hoe we vandaag gehoor kunnen geven aan de opdracht 'mijn broeders hoeder te zijn' en voorkomen dat onze gemeenschappen in zichzelf gekeerd raken.

Ik heb de unieke kans gekregen om in Busan mijn visie op oecumene en het werk van de *Wereldraad van Kerken* verder te ontwikkelen in gesprek en door studie met ruim 150 jonge theologen uit verschillende werelden tijdens het studieprogramma *Global Ecumenical Theological Institute*.

Wat raakt ...

Het christendom in het Midden-Oosten heeft het zwaar te verduren. Aly Huisman schilderde in de reeks 'Uit het paradijs' dit kind onder de titel 'knuffel'.

Christenen in het Midden-Oosten

Feije Duim, werkzaam voor Kerk in Actie, gaat in op de moeilijke positie van christenen in het Midden-Oosten.

De kerken in het Midden-Oosten zien zich als de voortzetting van de vijf kerken uit de oudheid: de kerken van Alexandrië, Jeruzalem, Antiochië, Constantinopel en Rome. De grootste kerken in het Midden Oosten zijn orthodox. Daarnaast zijn er ook verschillende katholieke kerken. De protestantse kerken zijn in de minderheid.

voor geweld zijn niet veel mensen nodig

Hoewel de situatie van christenen in het Midden-Oosten per land verschilt, een meerderheid zijn ze nergens. Integendeel, de percentages krimpen snel. Van 60% tot 40% in Libanon, van 7% naar 3% in Irak, van 10% naar 2% in Palestina en ook de 10% christenen in Egypte en in Syrië staan onder druk. Zij delen deze minderheidspositie met andere minderheden, zoals yazidi, mandeërs, ahmedi, ismaeli, alevieten, druzen en bahai. Vaak vormen ook de sjiieten een minderheid. Sommige stromingen als de alevieten en de druzen worden tot de sjiieten gerekend.

Niet-geschreven regels

In het hele Midden-Oosten zijn er spanningen tussen de meerderheid van veelal soennitische moslims, en deze minderheden. Enkele islamitische sekten bestempelen deze minderheden als afvalligen en als onrein. Deze extremisten willen de samenleving van hen 'zuiveren'. Zo extreem is het meestal niet maar veel moslims beschouwen leden van sekten als minderwaardig en handelen daar naar. Tegelijk zijn veel christenen goed opge-

leid en soms zijn het succesvolle ondernemers. Dat verergert het probleem, omdat het niet strookt met het gevormde beeld.

De wetten sluiten vaak aan bij oude regels, die bijvoorbeeld een huwelijk tussen een moslimvrouw met een niet-moslimman verbieden, of bijvoorbeeld de geloofsovergang van een moslim en het oproepen daartoe buiten de wet plaatsen. Er zijn ook andere al dan niet geschreven regels die tot discriminatie leiden van minderheden, waaronder christenen.

Kwetsbaar

Het is de vraag wanneer je van onderdrukking kunt spreken. Vaak hebben christenen redelijk veel vrijheid om hun godsdienst te belijden, kerkdiensten te houden, activiteiten te organiseren. Maar je bent altijd kwetsbaar. Voor geweld tegen een kerk of een boekhandel zijn niet veel mensen nodig en de gevolgen zijn ernstig. Zeker, als de daders niet worden gezocht of niet worden vervolgd. Christenen voelen zich dan vogelvrij.

bisschoppen willen dat mensen blijven

Emigratie is het grootste probleem van de kerken in het Midden-Oosten. Maar het zijn niet discriminatie en sektarisch geweld dat mensen doet besluiten om te emigreren. Emigreren doen mensen uit gebrek aan economisch vooruitzicht. Degenen die wegtrekken, zijn vaak de beter opgeleiden. De arme

Christelijk vrouwen bidden tijdens de Paasmis in de Heilige Grafkerk in Jeruzalem. Deze kerk wordt beschouwd als een van de meest heilige christelijke plaatsen in de wereld.

en slecht opgeleide mensen blijven achter. Voor kerken is dit een ramp.

Verantwoordelijkheid nemen

Bisschoppen willen dat mensen blijven. Daartoe moeten jonge christenen toekomst zien in hun land. Kerkelijke leiders proberen hen nationalisme bij te brengen, en ze verantwoordelijkheid te laten nemen voor de situatie in hun land en van hun kerk. Dat is wat kerken zelf ook willen: een relevante rol in de samenleving. Vaak doen ze dat. Kerken zijn bijvoorbeeld onmisbaar in de hulpverle-

ning aan de slachtoffers van geweld in Syrië. Kerken zijn trots op die rol. Zij vinden dat zij, oorspronkelijke bewoners, onlosmakelijk verbonden zijn met het Midden-Oosten. Wie er ook de baas is: hij krijgt de christenen er bij en die eisen ook hun burgerrechten op.

Getroffen door geweld in Egypte

Jan Post Hospers, secretaris van het Cairo-overleg en lid van de beraadgroep Interreligieuze ontmoeting, benoemt de gemeenschappelijke focus van joden, moslims en christenen.

Na het afzetten van president Morsi door het Egyptische leger zijn er kerken vernield, geplunderd en in brand gestoken. Ook zijn er priesters vermoord. Het Nederlands bisdom van de Koptisch-orthodoxe Kerk organiseerde op 8 september jl. een gebedsdienst om hiervoor aandacht te vragen.

Vanuit het Cairo-overleg - waarin joden, christenen en moslims samenwerken - is een brief geschreven, die in deze gebedsdienst aan bisschop Arseny is overhandigd door Klaas van der Kamp. In die brief werd oprechte deelneming betuigd met allen die zijn getroffen door geweld.

Grondwaarden religies

Verder werd aangegeven in de brief dat de situatie in Egypte tot veel interne discussies had geleid. Vanuit de verschillende achterbannen werd druk uitgeoefend om een standpunt in te nemen. Gaandeweg groeide het besef dat men daarmee deel van de strijd zou worden, terwijl het belangrijk was om de

Hierover zijn in elke godsdienst (heilige) teksten te vinden. Joden en christenen kennen Psalm 72 over de rechtvaardige koning en de dromen over vrede van Jesaja 2 en 65. In de Talmoe staat: Wie één leven redt, redt de hele wereld. Dit is in de Koran nog iets uitgebreid: Wie één mens doodt, vermoordt de hele mensheid... wie één mens redt, het is alsof hij de hele mensheid redde (Soera 5:32).

Betrokkenheid

De betrokkenheid van het Cairo-overleg bij de kopten in Nederland en bij Egypte bestaat al langer. Twee jaar geleden waren vertegenwoordigers van de Raad van Kerken en het Contactorgaan Moslims en Overheid aanwezig bij de Vredesmars van de kopten op het Museumplein. En vlak na het begin van de Arabische lente in Egypte is samen met een vertegenwoordiging van de Koptische Kerk in Nederland de verklaring *Zorg en Hoop* aangeboden aan de Egyptische ambassadeur in Den Haag.

*...wie één mens redt, het is
alsof hij de hele mensheid
redde*

communicatie met alle partijen open te houden. Men was het er onderling over eens dat het streven naar een democratisch en rechtvaardig bestuur met respect voor de positie van minderheden, het afwijzen van geweld, het leven vanuit de droom en het visioen en de kostbaarheid van elk mensenleven grondwaarden in alle drie de religies zijn.

Wat verbindt ...

Een hedendaagse engel op de markt in Zwolle verbindt de kerk met de publieke ruimte.

Vrouwelijke ambtsdragers

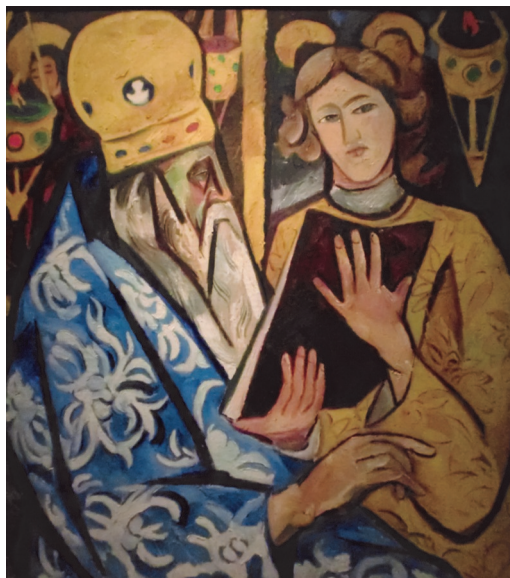
De Raad van Kerken voert gesprekken met drie relatief kleinere gereformeerde kerken over verdere samenwerking. Binnen die kerken spelen allerlei thema's. De Gereformeerde Kerken vrijgemaakt spraken onlangs op de synode over de vrouw in het ambt. Ds. H.J. Messelink uit Hattem bericht.

Krijgen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vrouwelijke ambtsdragers? Deze zin bevat een spannende vraag. Spannend in meerdere opzichten. Ik noem er enkele. Allereerst: stel dat de ambten opengesteld gaan worden voor vrouwen, gaat dat dan voor een forse verdeeldheid zorgen, met alle mogelijke gevolgen van dien? Ten tweede: is deze discussie en de mogelijke uitkomst daarvan geen bewijs dat de Gereformeerde Kerken (vanaf nu weer te geven met GKV) in hoog tempo aan het veranderen zijn en haast niet meer te vergelijken met de kerken zoals ze 20 of 30 jaar geleden waren? Ten derde: is de mogelijke openstelling van de ambten geen bewijs dat niet de Heilige Schrift maar de hedendaagse cultuur het in de GKV voor het zeggen heeft? Ten vierde: wat zullen de gevolgen zijn voor de gesprekken met andere kerken?

Hoe is de situatie op dit moment? Van oudsher kennen de GKV alleen mannelijke ambtsdragers. Er is wel discussie geweest over de vraag of vrouwen diaken kunnen zijn, waarbij dan het diakenambt losgekoppeld zou kunnen worden van de kerkenraad. Sinds een aantal jaren is het gesprek over de openstelling op gang gekomen. Een van de redenen is de maatschappelijke en culturele ontwikkeling: vrouwen hebben toegang tot alle, ook leidinggevende, functies, behalve in de kerk. Voor veel mensen wringt dat. Veel leden van de GKV vinden dat het vandaag niet meer kan om vrouwen uit de ambten te weren. Daarnaast hebben de gesprekken met de Nederlands Gereformeerden (de NGK, waar in 2004 de ambten opengesteld zijn) ons er

toe aangezet op dit punt verder door te denken. Resultaat daarvan is dat er nu een rapport ligt voor de komende synode (2014), waarin de visie verwoord is dat ook vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen. Ook bij positieve besluitvorming zal het overigens nog wel even duren voordat we daar praktisch de gevolgen van gaan meemaken.

Belangrijk punt is (ook daarin hebben de gesprekken met de NGK ons verder geholpen) dat ook als je verschillend denkt over de openstelling van de ambten, je elkaar kunt blijven aanspreken op de gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift. We willen als GKV ook in de toekomst kerken zijn die het gezag van Gods Woord op alle terreinen blijven erkennen. Die overtuiging kan gelukkig ook veel spanning voorkomen of wegnemen.

Hoe verhouden vrouwen zich tot het ambt? Schilderij van Natalja Gontsjarova, getiteld 'Bisschop'.

Pastores hebben sleutel

Op de vraag 'Hoe moet het nu verder, nu het Oecumenisch Leesrooster klaar is?' antwoorden bezoekers: 'Nu moeten pastores met elkaar overleggen en een cyclus van lezingen samen gaan voorbereiden.'

Je kunt vanuit een landelijke organisatie van alles op papier zetten, maar uiteindelijk zijn het de mensen ter plaatse die het verschil maken. Dat geldt natuurlijk voor alle onderdelen van het kerkelijke werk, maar het is zeker ook van toepassing bij de oecumene. Zij die de presentatie van het nieuwe leesrooster bezochten, formuleerden dat ook in zoveel woorden. 'Nu moeten pastores overleggen en samen een cyclus van lezingen voorbereiden.'

De projectgroep Vieren van de Raad van Kerken was aanwezig toen die analyse werd gemaakt en heeft de opmerking ter harte genomen. De projectgroep adviseert plaatselijke raden om in contact te treden met het convent van pastores. Doel daarvan is het benoemen van de mogelijkheden om als pastores periodiek lezingen, overwegingen en liturgie voor te bereiden voor een gedeelte van het Oecumenisch Leesrooster.

Abraham en Izak (in de uitgave in zwart/wit)

Het nieuwe rooster begint met advent 2013 en loopt negen jaar door. Tijdens de presentatie is uitgelegd dat zo'n langerlopend rooster de mogelijkheid biedt om een evenwichtige keus te maken uit het geheel van de canon. De projectgroep wijst plaatselijke raden op de aantrekkelijkheid om juist met behulp van het leesrooster de oecumene uit te bouwen. Door bijvoorbeeld aan het begin van een blok lezingen uit één Schriftgedeelte bij elkaar te komen en met elkaar te overleggen, sla je twee vliegen in één klap. Je doet enerzijds allerlei suggesties op, anderzijds leer je elkaar beter kennen. 'Je hoort nogal eens de kritiek, dat al die overlegsituaties tijd kosten', zei één van de leden van de projectgroep, 'maar daar heb je geen last van als je met elkaar de centrale lezingen van de komende periode voorbespreekt, omdat je tijd wint door de inbreng van anderen in zo'n gesprek te noteren.'

Iemand anders wees op de mogelijkheid om bijvoorbeeld iemand uit rooms-katholieke kring te laten uitleggen, waarom men in de periode na Pasen uit 1 Petrus leest en iemand van orthodox-protestantse huize kan vertellen wat de lijn is in de lijdens tijd rond de evangelist Matteüs. Daar waar geen pastoresconvent is, zou er een pastoresconvent kunnen worden gestart; daar waar een pastoresconvent bestaat, zou nog eens gekeken kunnen worden naar de invulling van de agenda.

Uitgeverij Boekencentrum in Zoetermeer heeft alsnog besloten het Oecumenisch Leesrooster via de handel beschikbaar te stellen. Het bureau van de Raad van Kerken maakt geen herdruk. Men kan een exemplaar bestellen bij het bureau voor € 10,00, zolang de voorraad strekt.

Jonge sporen in de oecumene

'Je slaat je handen naar achteren en dat is een teken dat je de wereld achter je laat. Als man vouw je je handen op de buik en als vrouw vouw je je handen iets hoger. En dan kniel je. Met je neus op de vloer en dan terug op je linkerhak en je rechtervoet omhoog.'

Ali Simsir, een twintigjarige economiestudent, verzorgde een rondleiding aan een groep van twaalf studenten van de pabo van het Saxion College in Deventer. Hij legde hun uit hoe de gebedshouding van de moslims werkt. De studenten waren op bezoek bij de Raad van Kerken in Nederland. De Raad probeert de aansluiting naar een nieuwe generatie te vergroten en in dat kader passen de bezoeken aan Amersfoort, waarbij de toekomstige leraren eerst een moskee, een synagoge en een kerk bezoeken om te eindigen bij de Raad van Kerken. Het ging nu om studenten van een openbare opleiding die zelf binnen afzienbare tijd leiding moeten geven aan het onderwijsleerproces.

Twee jonge pabo-studentes voor de moskee

Steeds weer keerde het thema terug van respect en de vraag in hoeverre je als docent kinderen moet helpen bij de levensoriëntatie vanuit religieus perspectief. Op de vraag wat je als onderwijzer(es) moet doen om ook de moslimleerlingen recht te doen, antwoordde

Ali Simsir: 'Heb begrip voor de feesten die er zijn, en voor het feit dat men jou als vrouw op een 'tien-minuten-gesprek' mogelijk geen hand geeft; dat heeft te maken met respect. Besef ook, dat wij in onze traditie niet gewend zijn om illustraties van Mohammed te maken.'

In de synagoge volgde er een inleiding in de joodse cultuur. Er is opnieuw dat besef van scheiding tussen profaan en heilig. De gids haalde een oude boekrol te voorschijn en vertelde dat je uit respect voor de tekst met een jad de tekst volgt. Waar de vrouwen in de moskee een hoofddoekje omdeden, daar is het in de synagoge de beurt aan de mannen om een keppeltje op te doen. De gids legde uit, dat ze het mooi zou vinden als de toekomstige leraren iets vertellen aan de kinderen in de klas over de achtergronden van feesten en rituelen, zodat kinderen religie 'niet raar' vinden.

De groep bracht ook een bezoek aan de Bergkerk en de orthodoxe kapel bij het Oud-Katholiek Seminarium. Het interieur met enerzijds de symbolen van doop en avondmaal in de protestantse kerk pontificaal in het liturgisch centrum en anderzijds de iconenwand als scheiding in de orthodoxe kapel spraken nog voordat er een woord had geklonken. Op de vraag of de studenten zich konden voorstellen dat ze zelf met kinderen langs diverse gebedshuizen gaan, antwoordden ze instemmend. 'Maar dan wil ik wel iemand uit zo'n geloofsgemeenschap zelf als gids', zei een studente, 'want het eigen geluid is niet te vervangen door iemand die vertelt over een ander.'

Oecumene ter plaatse

Edam opende zijn ramen 40 jaar geleden

In mei 1973 verscheen het eerste Venster, het kerkblad van de Rooms-Katholieke parochie, de Hervormde gemeente, de Gereformeerde Kerk, de Doopsgezinde gemeente, de Evangelisch-Lutherse gemeente (allen te Edam) en de Hervormde gemeente Volendam. De start ging niet zonder slag of stoot: er waren toen zeven kerken, vijf dominees en drie pastoors!

Voorziet het Venster nog altijd in een behoefte was de vraag aan de rooms-katholieke pastor Piets en aan ds. Van Werkhoven-Romeijn.

Pastor Piets merkt op dat het Venster zeker een zinvolle functie vervult. Het is laagdrempelig en grensoverschrijdend. Het is een pluspunt dat het Venster niet wordt geschreven voor één geloofsrichting, maar dat de inhoud buiten de muren van een bepaalde kerk treedt.

Ds. Van Werkhoven zegt dat ze regelmatig op bezoek bij gemeenteleden gaat en hoort dat het Venster met plezier wordt gelezen. Het is natuurlijk ook interessant om te zien wat er gebeurt bij de burens. Je leert elkaar als verschillende geloofsgemeenschappen beter kennen.

Nieuwe synagogen in Duitsland

De Nieuwsbrief van de Raad van Kerken Leidschendam-Voorburg meldt dat kunsthistorica Nelleke Kan-van Dishoeck de ontwikkeling analyseert in de architectuur van synagogen in Duitsland vanaf de Middeleeuwen.

Zij besteedt ruime aandacht aan enkele van de nieuwste Duitse synagogen. In Duitsland verrijzen de laatste decennia overal in het land nieuwe synagogen, sinds 1995 maar liefst een twintigtal. Sommige kwamen op de plaats, waar ooit al een synagoge stond, met geweld vernield in de nacht van 9 op 10 november 1938. Andere vonden een nieuwe plek.

Gastvoorgangers in Vrijburg

Vrijburg is een vrijzinnig christelijke geloofsgemeenschap van remonstranten en vrijzinnig protestanten in Amsterdam.

In een aantal kerkdiensten van Vrijburg (Diepenbrockstraat 46) hielden politici een overdenking. Afgelopen zomer sprak minister van Justitie Ivo Opstelten een overdenking uit. Hij ging onder meer in op het belang van een minimale publieke moraal. Thema was 'Erasmus en religieuze tolerantie'.

Opstelten is vriend van de remonstranten in Rotterdam. Eveneens deze zomer ging voor Sybrand van Haersma Buma, fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer. Aan de hand van Prediker heeft hij gesproken over wijsheid in het publieke debat. 'Het is beter dat je luistert naar de kalme woorden van de wijzen, dan naar het geschreeuw van een heerser onder de dwazen.'

Stichting Zonder Strijkstok - Tanzania

De Leidse Stichting Zonder Strijkstok houdt zich bezig met kleinschalige hulpverlening in Tanzania, met name in de stad Ifakara. De Stichting geeft ter plekke hulp aan ouderen, jongeren, alleenstaande moeders en geeft medische hulp aan de allerarmsten. Dit meldt Diaconie Bericht, een uitgave van Diaconaal Centrum De Bakkerij in Leiden.

De Stichting werkt volledig non-profit. Het in Nederland bij 200 particulieren en bedrijven ingezamelde geld wordt door de bestuursleden persoonlijk naar Afrika gebracht, zonder overheadkosten. Ter plekke wordt al jaren samengewerkt met een maatschappelijk medewerker, die de hulpvragen behandelt en mensen bezoekt.

Beesd viert 150 jaar Abraham Kuiper

Voor de Protestantse gemeente van Beesd is 2013 een heel bijzonder jaar. Het is 150 jaar geleden dat Abraham Kuiper in de Hervormde kerk van Beesd werd bevestigd als predikant. Dit feit wordt gevierd door 2013 uit te roepen tot 'Kuiperjaar' met een expositie, historische rondleidingen en een symposium

met als gastspreker onder andere Jan Peter Balkenende. Tijdens het Kuiperjaar worden de bijzondere kanten van deze predikant, hoogleraar en politicus Kuiper, voorman van de Gereformeerde Kerken, breed uitgemeten.

Berichten uit en over Busan

Maaïke de Jong en Leo Koffeman waren twee van de deelnemers aan de assemblee van de Wereldraad van Kerken die van 30 oktober tot 8 november 2013 gehouden werd in Busan, Korea. Het thema van deze bijeenkomst luidt: *God van leven, leid ons naar gerechtigheid en vrede*. Koffeman en De Jong hebben een radio-interview gegeven over de tiende assemblee van de Wereldraad. Hun interview en talloze indrukken, nieuwsberichten en vergaderstukken zijn te vinden op de website www.raadvankerken.nl.

Leo Koffeman en Maaïke de Jong in de studio, voorafgaand aan het radio-interview

Berichten

Personalia: nieuwe voorzitters

Drs. Dirk Gudde uit Zeist is de nieuwe voorzitter van de beraadgroep Samenlevingsvragen. Hij volgt dr. Hettie Pott op.

Hij is lid van de Rooms-Katholieke Kerk en werkt als pastor, nadat hij eerder onder meer als wethouder werkzaam is geweest.

Dr. Jan Peter Schouten uit Naarden is de nieuwe voorzitter van de beraadgroep Interreligieuze ontmoeting. Hij volgt dr. Henk Vroom op. Hij is lid van de Protestantse Kerk in Nederland.

Dirk Gudde en Jan Peter Schouten (vlnr)

Christelijke Gereformeerde Kerken

De Christelijke Gereformeerde Kerken gaan op dit moment geen formeel lidmaatschap aanvragen bij de Raad van Kerken in Nederland. Dat bericht het Reformatorisch Dagblad vanuit de synode van deze kerken. Men wil wel contact aangaan met de Raad van Kerken op 'een lager niveau' dan een lidmaatschap. Daarbij probeert men één lijn te houden met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en mogelijk ook de Hersteld Hervormde Kerk. Ook zal men niet formeel een aanvraag indienen om lid te worden van de Evangelische Alliantie.

Boekje open

De vijf religies verenigd in 'In Vrijheid Verbonden' gaan een boek maken voor de nieuwe koning met als thema 'Droom van mijn religie voor ons land'. Elk van de religies levert een onderdeel van de bundel. Zo zorgt bijvoorbeeld het jodendom voor het cover, de christenen voor de illustraties en de moslims voor een leeslint. In een bijeenkomst op 28 januari 2014 vanaf 16.00 uur in het Academieg-

miegebouw te Utrecht leggen vertegenwoordigers van de religies uit hoe ze in de vormgeving van het onderdeel de droom hebben verwerkt. Met hun bijdrage willen de religies een eigen accent geven aan de inbreng die levensbeschouwing kan hebben ten dienste van de samenleving. De presentatie past bij de viering van tweehonderd jaar Koninkrijk der Nederlanden.

Participatie als prikkel voor onszelf

Steeds meer jonge mensen krijgen er mee te maken. Ze kunnen domweg geen vaste aanstelling bemachtigen. En dan heb je, tussen twee flutbaantjes in, maar zo met een periode te maken dat er geen inkomsten zijn en dat de schulden oplopen. Het is om moedeloos van te worden, voor de betrokkene het meest, daarnaast voor de omgeving (familie, vrienden) en ook als diaconie wanneer je met deze mensen te maken krijgt.

De registratie van de Voedselbank laat zien dat veel mensen, oud en jong, bij berekening van hun inkomsten letterlijk onder nul uitkomen. Het is pijnlijk dat er veel te veel jonge mensen zijn die niet de kans krijgen aan hun toekomst te werken. Velen van hen moeten de boekriem aanhalen en leren niet zelfstandig de baten te verzorgen in hun huishoudboekje.

Maar dat is niet het enige. Er is veel meer. Er zijn steeds meer mensen die onverzekerd rondlopen. Zij kiezen ervoor om op die manier een beetje geld uit te sparen. De gevolgen kunnen desastreus zijn. Een levenslange hoge premie en hoge schulden. Meer en meer mensen zien zich genoodzaakt als de boel vastloopt, vaak met schaamte, een beroep te doen op de schaarse middelen van de diaconieën. Ik zou een generaal pardon willen bepleiten bij de ziektekostenverzekeraars. Dat levert meer op dan het jarenlang nazitten van mensen die hun premies niet betalen.

En ik zou speciale aandacht willen voor mensen die kortlopend in detentie geraken en daarvoor als dakloze hun daklozenuitkering kwijtraken. Je komt weer onder de wachtlijst voor re-integratietrajecten, je begeleidwonenplek vervalt, je moet de eerste zes weken zien te leven van 60 euro. Zou ook hier een generaal pardon niet op zijn plaats zijn? De gevolgen van kortlopende detentie worden onderschat en je zit als dakloze al gauw voor een paar boetes.

Overheden zijn vaak grenzeloos optimistisch over de zelfredzaamheid van mensen. Ik hoef het woord participatiemaatschappij maar te noemen. Maar hoe kan je participeren als je geen kansen krijgt? Als men uit de schuldsanering komt, blijkt vaak dat mensen helemaal niet in staat zijn om hun financiën te beheren. Als je jong bent en nooit de kans krijgt om je te ontwikkelen in een vaste baan, blijf je bezig de eindjes van je leven aan elkaar te knopen. Laten we daarom het woord 'participatie' niet gebruiken voor de mensen die geen kansen krijgen om deel te nemen aan het volle leven, maar als opdracht voor bestuurders en voor onszelf om andere mensen daadwerkelijk in de gelegenheid te stellen om volop mee te doen.

